

»Kirkjurnar endurspegla tað fínasta í bygging,«

sigur arkitekturin og listamaðurin J. P. Gregoriussen, sum gevur út glæsiliga bókarøð um kirkjurnar í Føroyum

TÓRÐUR JÓANSSON

– Hvat fekk teg at fara í holt við at savna tilfar, tekna og skriva um føroysku kirkjurnar?

– Tað vóru tær betri umstøðurnar at fara undir annað enn beinleiðis arkitekt- og byggiarbeiði, tí byggi-virksemið minkaði sum kunnugt munandi seinast í 80árunum. Men tankin hevur óivað verið har framman undan, og helst hevur hugurin at fara undir so viðfevnandi, men samstundis eisini áhugavert og kveikjandi, arbeiði leingi verið til staðar.

– Á hvønn hátt áhugavert og kveikjandi?

– Jú, tað er jú so, at kirkjubyggingar frá ymskum tíðarskeiðum siga okkum ein hóp um søguna langt aftur í tíðina. Ikki einans um byggisøgu, men eisini um ymsk onnur viðurskifti, ið týðning hava, skulu vit fáa neyvni innlit í fortíðina.

– Kanst tú nevna okkurt dømi um hetta?

– Til dømis fornkrístna kirkjan í Istanbul, St. Sofia-kirkjan. Hon var upprunaliga bygd sum kristin kirkja í 7. öld; men tá ið muhammedsmenn tóku býn í 1453, og islam gjørdist átrúnaðurin har, varð hendan kirkja høvuðskirkjan ella -moskan har um leiðir. Hetta sæst í og á sjálvum bygninginum við tað, at innbúgvíð varð flutt og snarað móti Mekka, fyra høgur minaretir vórðu settar við kirkjuna og annað, ið skilgilla visir til tær stórbroytingar, ið fóru fram har tá.

– Er tað sama galdandi um okkara leiðir?

– Sjálvsagt. Hvørt tíðarskeið hevur havt sínar byggihættir, og tað besta og fínasta í hesum kunnu vit enn á okkara døgum siggja endurspeglad í kirkjubygninginum frá ymsku tíðarskeiðunum. Eisini broytingar í byggiháttum og øðrum viðurskiftum kunnu lesast av í gomlu kirkjunum.

– Kanst tú nevna onkrar slíkar broytingar í Føroyum, sum siggjast aftur í kirkjunum?

– Ja, til dømis var sóknarkirkjan í Kirkjubø fyrst katólsk; men aftan á trúótina, og serliga seinni, varð hon umskapað, so hon hóskaði til tað nýggja. Tann serligi katólski dæmurn, skartið og

skreytið, hvarv so við og við. Kirkjan varð umbygd í 1874, og samstundis var allur hin gamli innibúnaðurin fluttur av landinum; men nú kemur hetta tó heim aftur. Og í 1968 varð kirkjan aftur heildarumbygd. Aðrar søguligar ábendingar eru eisini, eitt nú til tíðarskeiðið, tá ið svartíðeyði herjaði og annað.

– Hvat hevur so størstan týðning fyrri teg sum arkitekt?

– Hóast eg havi alstóran áhuga fyrri søgu, list og mongum øðrum, so man arkitektururin, tað er at siga byggið, bygging, byggi-list og alt, sum uppi í hesum høgur, hava mín størsta áhuga. Ikki minst í sambandi við kirkjurnar; tí tað, vit eiga av kirkjum, endurspeglar okkara niðurarvada byggið. Hetta er eitt ríki-dømi; vit kunnu siga forfinað dømi um føroyska byggi-list frá ymskum tíðarskeiðum. Men tað gevur okkum eisini ábendingar um gerandis- og brúkslist, sum tóku seg upp her á landi.

– Kunnu vit yvirhøvur tala um serstakan føroyskan arkitektur ella serføroyskan byggið?

– Hatta ljóðar kanska

nakað hátíðarligt; men jú. Okkara upprunaligi byggi-síður var tengdur at tí tilfari, sum var við hond. Grót, flag og rekaviður. Hetta broyttist so við og við, sum annað tilfar varð innflutt. So vóru nakrar øldir, tá ið økt samband og samskipti var við umheimin, og hetta rein eisini við byggið; men aftan á fyrst í 14. öld er so gott sum einki stíllárin komið uttanfrá fyrr enn í nýggjari tíð.

– Hvørji árin sipar tú til?

– Sum tú veist, eru tær báðar kirkjurnar í Kirkjubø, Ólavskirkjan og Magnusarkirkjan ella Múrin, frá 12. og 14. öld, fyrr í romanskum, seinni í gotiskum stíli; og hetta bendir skilgilla á neyvt samband og samskipti við Bretland og Skandinavia. Til dømis er grótlað-ingarsniðið á leið tað sama í Kirkjubømúrinum sum í Rosenkrantztorinum á Bergenshus. Sama kann sigast um onkrar bygningar úti á Reyni í Havn og Stokkastovuna í Kirkjubø, sum óivað komu úr Noregi og vóru kanska fluttar í at kalla heilum líku haðani og so settir upp her.

– Hvussu siggja vit so, tá ið nýtt tíðarskeið tekur seg upp?

– Tað var, tá ið føroyingar aftur fóru at byggja av tøkum tilfari burturav. Fyrr vóru húsinu grótlað; mønan var rekaplanki; og so vóru spertrú og annað úr rekaviði. Seinni varð fram-síðan evnað úr viði, men restin var framvegis grót.

– Nær kemur verulig broyting í, Palli?

– Móti enda 19. aldar, vildi eg sagt. Tá falla grótsíðurnar burtur; men langt upp í tíðina hevur grótvægur staðið upp ímóti ættini. Annars vóru húsinu jú bygd javnfjar við jarðarmunin. Og stórviðurin var bundin í grótvægjar.

– Hevði hetta árin á kirkjurnar?

– Ja, við amtstíðini fyrst í 19. öld kom tann síður at byggja úr viði, fyrst tey stóru embættshúsinu. Frá 1820árunum og nøkur ár fram vórðu tær 23 eyðkendu trækirkjurnar byggdar, og av hesum standa framvegis 10 uppi enn. Men eftir einahandlin í 1856, tá ið alt samfelagið broyttist, sæst aftur skilgilt stíllárin uttan eftir, nevniliga nýklassis-isman.

– Hvussu byrjaði sjálvt arbeiðið við bókunum um kirkjurnar?

– Kirkjubyggingar haldi

eg altíð geva íblástur. Og nakað av tilfari hevði eg longu framman undan. Men so fór eg ein túr runt í oyggjunum á sumri 1994 at skatta dýpið, uppliva og tekna, tí ikki minst hetta seinasta fremur fatanina. Eg teknaði ta summarið allar tær tíggju trækirkjurnar, nevndar vórðu í áðni. Hetta var stuttligt og eggjandi, ein stór uppliving. Og fólk vóru bæði fyrirkomandi og áhugað.

– Hevði tí longu tá gjørt av at fara undir bókaútgávu?

– So liðandi fekk eg tað hugskot at gera eina bók um tær tíggju kirkjurnar; men her var so sjálvsagt neyðugt við góðum og hóskaði teksti. So farið varð undir at kanna, hvørjir tekstir longu vóru tøkir. Og annað tilfar var eisini at finna og kanna. Kristoffer Kristoffer-sen hjá Landsverkfrøðingunum hevði í samstarvi við Sverra Dahl mált upp fimm av kirkjunum; restina høvdu arkitektlesandi gjørt fyrri Fornminnisavnið. So gekk eg ígjøgnum alt hetta tilfarið.

– Fingust aðrar heimildir til vega?

– Ja, lesandi á Fróðskaparsetrinum høvdu skrivað

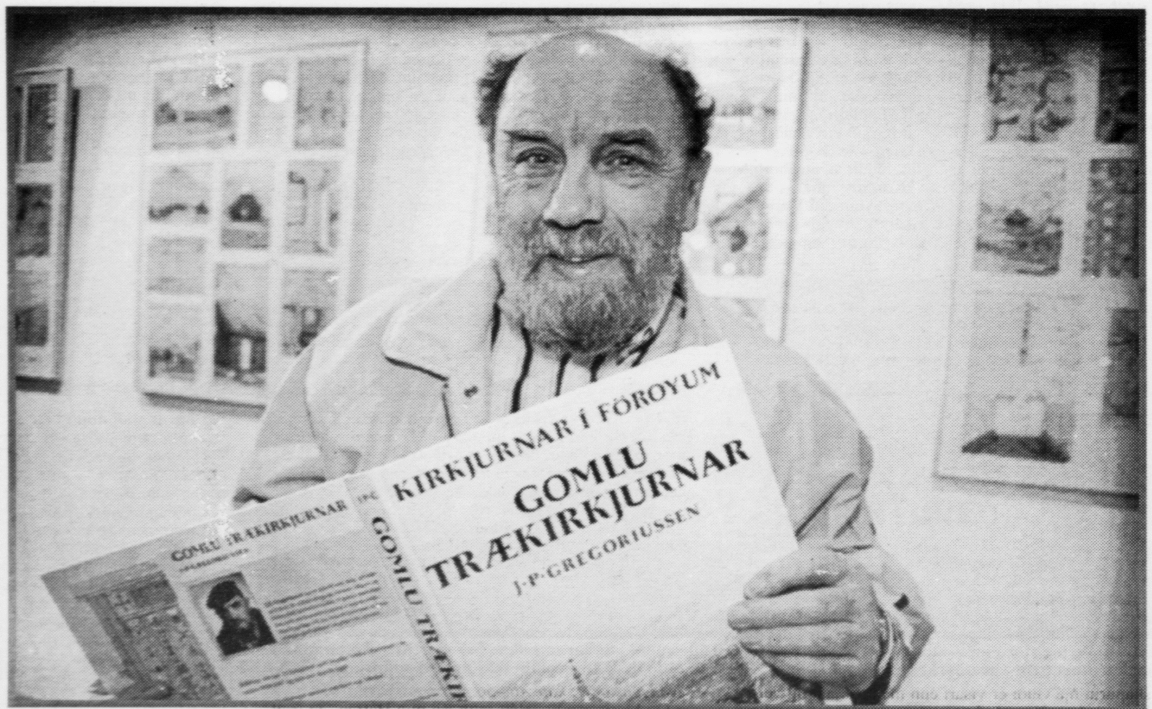
um kirkjurnar, tá ið Petur Martin Rasmussen starvaðist har, og hetta kom væl við. Eisini sýndi Jóannes Dalsgaard søgufrøðingur og leiðari á Landsskjalasavni-num stóran áhuga og útveg-aði upprunatilfar frá bisparkivinum í Danmørk. Jóannes skrivaði greinir, beyð sær til at ráðgeva, og tað kom væl við í arbeiði-num. Somuleiðis stuðlaðu kirkjuna og bygðaráð dyggiliga, eisini figgarliga. Hesi og onnur sýndu øll stóran áhuga og vælvild.

– Men tað varð ikki bara tann eina bókin?

– Nei, tí fyrsta bókin, sum vit júst hava talað um, var so væl móttikin, at tað eggjaði til at fara undir eina veruliga føroyska kirkjubyggisøgu. Sum tú minnst, kom 2. bókin, tann um hválvkirkjurnar, út í fjør. Triðja bókin fer til prentingar nú, og tað er aftur hin dugnaligi John Dalsgarð, ið skipar fyrri tí tekniska. Hon kemur út í heyst. Og arbeiðið við hini fjórðu og seinastu byrjar av álvara komandi summer; væntandi kemur hon út tíðliga næsta ár.

– Takk fyrri, Palli, og góða eydnuna við tiltakinum.

– Sjálvur takk.

J. P. Gregoriussen
arkitektur og listamaður